

ELS GERMANS PUIGNERÓ, RECTORS DE LA CASTANYA

XAVIER CATEURA I VALLS

Fa anys, un religiós claretà, el pare Domingo Ramonet, va ser enviat pels seus superiors a predicar, en Santa Missió, a un llogaret encaixat entre les muntanyes del Montseny: La Castanya.

Això va ser a la primeria del mes de setembre de l'any 1894 quan aquest missioner, resident a Vic, va enfilat el camí que marxa de davant l'església de Sant Martí del Brull cap a Collformic per, a lloms d'un matxo, arribar a l'església de sant Cristòfol que presideix la vall de La Castanya.

Des del púlpit d'aquella petita església, i per espai de varis dies, aquell abrandat orador va adreçar les seves prèdiques a uns astorats feligresos poc acostumats a escoltar unes paraules tan directes i contundents.

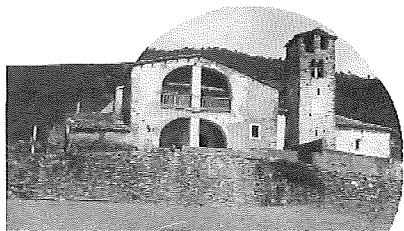
Molt malament deuria acabar la seva tasca missionera i molt empiapat aquell predicador quan, de tornada cap a Vic, s'aturà a Collformic uns moments i traient-se les espadenyes que calçava les va espolsar ben fort per, segons va explicar al rector de La Castanya que l'acompanyava, no emportar-se d'allà ni la pols de la terra on havia anat a predicar...¹

1 El P. Domingo Ramonet i Vilar (1833-1903), va ser un predicador claretà molt popular per l'entusiasme i la contundència que posava en les seves predicacions. Aquest fet va succeir després de predicar en Santa Missió en aquella parròquia. Pel que fa a això d'espolsar-se les espadenyes, fa referència al text de l'evangelista Mateu, quan diu: «I el qui no us aculli ni escolti les paraules vostres tot sortint fora de la casa o de la ciutat aquella, espoleu-vos la pols dels peus vostres» (Mt 10,14).

Transcrivim el text que hem trobat a la consuetat de 1918: «De resultes d'un sermó o sermons exposats al viu pel zel ardorós del missioner, varen rebotar-se i confabular-se els feligresos de La Castanya donant per resultat que el dia de la Comunió General de la Santa Missió, ni un home de la parròquia se acostà a la Santa Taula, i per això pot deduir-se del concurs de les dones. Diu que el P. Ramonet, al ésser a Collformic, de tornada a llur residència, se tragué les espadenyes que calçava, i esposant-se-les fortament, afegí, que d'aquella terra ni se'n volia emportar la pols de la sola del calçat. Senzillament feu reviure un passatge evangèlic».

Aleshores el rector de La Castanya era mossèn Ramon Rota i Camprubí (1859-1929), que va regir aquella parròquia de 1893 a 1908 i que va explicar aquest fet del pare Ramonet.

LA CASTANYA

*Conjunt de l'església i rectoria de
La Castanya.*

Però abans de parlar de la vida dels germans Puigneró, expliquem breument, per qui no coneix aquella terra enlairada, que La Castanya és una vall del Montseny que pertany al municipi del Brull, i que està situada al vessant marítim d'Osona, tocant ja a la comarca del Vallès Oriental, termenant doncs, amb el municipi del poble del Montseny.²

La primera notícia documentada de l'existència del topònim Castanya –

com a *Chastania*– és de l'any 993.

Com és habitual, una església regia aquella vall. La de La Castanya està dedicada, com hem dit, a sant Cristòfol. Va ser consagrada el 7 de juny de 1082 pel bisbe de Vic Berenguer Sunifred de Lluçà.³

Segons explica el doctor Junyent, el 1576 el pintor Beltran Badia havia fet un retaule per a l'altar major, que més tard va ser substituït per un de barroc que, com altres objectes de l'església, va ser destruït durant la Guerra Civil de 1936.⁴

En el famós *Diccionario geográfico...*, de Pascual Madoz, s'hi diu que La Castanya està situada: «en terreno alto, al pie de la montaña de Matagallos o de la Castaña, con buena ventilación y clima sano, y no muy frío. Tiene 16 casas diseminadas por el término; una iglesia parroquial (San Cristóbal), servida por 1 cura de ingreso, y varias fuentes de excelentes aguas para el surtido del vecindario (...). El terreno es montañoso, de inferior calidad, la mayor parte cubierta de bosques arbolados,

2 Per saber més coses sobre la història de La Castanya, així com de tot el terme del Brull, vegeu: PLADEVALL I FONT, Antoni. *El Brull. Un terme entre la Plana de Vic i el Montseny*. Diputació de Barcelona, 1998.

3 «Berenguer, bisbe d'Osona, acut al lloc de la Castanya, a prec del vescomte Ramon de Cardona, d'Umbert de les Agudes, de Berenguer Sang de Tagamanent i dels altres parroquians, i hi dedica l'església de Sant Cristòfol. Amb aquest motiu li concedeix les trenta passes per al cementiri, li confirma les primícies i les obligacions, la sotmet a la seu de Vic i fixe el seu terme parroquial. Alhora diferents personatges li fan donacions», ORDEIG I MATA, Ramon, *Les dotalies de les esglésies de Catalunya*, vol. II, segona part, p. 252-254.

4 JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard, «Itinerario histórico de las parroquias del obispado de Vich», *Hoja Parroquial (separata) 1945-1952*, Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV).

especialmente de castaños».

També hi diu que allà s'hi produïa sègol, blat i unes bones patates; que s'hi criaven ovelles i cabres, que hi havia poca cacera de perdius i llebres, però que, en canvi, hi havia molts llops i senglars que feien molt mal en els sembrats i als ramats.⁵

Per un document datat el febrer de 1858, sobre l'estat en què estava la casa rectoral d'aquella parròquia, fet per valorar les obres que s'hi havien de fer, sabem que estava en un estat quasi ruïnós. «*La hemos hallado en tan triste situación y fatalidad que a lo menos deben invertirse dos mil quinientos reales en la actualidad y que deben hacerse prontamente las obras necesarias pertenecientes al albañil y carpintero, siendo al contrario estar a peligro de causar una desgracia*».

Segons la *Guia descriptiva del Obispado de Vich*, elaborada el 1898 per Joan Guiu i Casadessús, ens assabentem que a La Castanya llavors hi havien 19 cases, amb 125 ànimes.

Durant la restauració que va fer el Servei de Patrimoni Local de la Diputació de Barcelona durant els anys 1986-1989, es van posar al descobert els fragments d'unes pintures gòtiques, que actualment es troben al Museu Episcopal de Vic.

Una gran font d'informació sobre les parròquies la trobem en les consuetes⁶ redactades per diferents rectors. Les de Sant Cristòfol de La Castanya, que sortosament s'han pogut conservar, són les dels anys 1818, 1918 i 1950.⁷

A banda de les pràctiques, costums i obligacions religioses d'aquella parròquia, en la de 1918 s'hi troben anotades moltes notícies dels fets ocorreguts dins el terme parroquial, una zona rural, muntanyosa i aïllada de qualsevol nucli urbà.

També ha estat d'una gran ajuda per conèixer diverses anècdotes d'aquell lloc i alguns detalls biogràfics dels dos germans Puigneró, les entrevistes que vàrem poder fer a alguns dels seus familiars.

En Manel i en Gaspar Puigneró i Bofill van ser dos germans capellans que, en èpoques diferents, van ser els responsables d'aquella parròquia montsenyenca, habitant la rectoria que està enxanxada a l'església.⁸

5 MADOZ IBÁÑEZ, Pascual, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*, Madrid 1845, reeditat Barcelona: Curial Edicions 1985. Aquesta edició correspon al Principat de Catalunya i porta un pròleg d'Antoni Pladevall i Font.

6 «Consueta: Llibre de consuetuds, costums, pràctiques, d'una església, d'una corporació, etc.» *Diccionari de la llengua Catalana*, IEC 2007.

7 Per la primera consueta, del 1818, vegeu JUNCOSA I GINESTA, Isabel, «La Consueta de Sant Cristòfol de La Castanya, un exemple de documentació eclesiàstica del segle XIX», en *Miscel·lània litúrgica catalana*, vol. VIII, any 1997, p. 261-269.

8 Aquells edificis, situats en un lloc tan remot i amb una comunicació ben difícil

MOSSÈN MANEL

Manel Puigneró i Bofill
(AXCV).

En Manel Puigneró, havia nascut a Vic el 31 de gener de 1877.

Abans d'ordenar-se prevere va haver de complir el servei militar, ja que era de la lleva de 1894 com a soldat «*sorteable*». Va ser destinat a Cuba, embarcant el 17 de febrer de 1896 a Santander, i arribant el 3 de març al port de l'Havana. L'any següent va ser enviat a Marianao, al Batalló de Caçadors de Llerena núm. 11, 6ª Cia.

Recordem que aquells anys les tropes espanyoles estaven lluitant en la Guerra de la Independència de Cuba, que va durar de 1895 a 1898. A finals d'octubre de 1897 en Manel va sortir de l'Havana, rumb a Cádiz, degut a què havia agafat «les febres», tornant a casa com a soldat de primera classe.

El 22 de setembre de 1900, va ser ordenat sacerdot.

Abans de ser nomenat ecònom de La Castanya, va ser vicari a Vilanova de Sau,⁹ i més tard ho va ser de Rajadell.¹⁰

Després d'atendre aquelles parròquies, el juliol de 1908 va ser nomenat rector de Sant Cristòfol de La Castanya, però no va prendre possessió del lloc fins el 4 de gener de 1909.¹¹

Hi ha una carta sense data –però que va ser escrita el 1908 quan mossèn Manel ja havia estat nomenat rector de La Castanya– on, després de la salutació inicial, entre d'altres coses deia als seus pares i germans: «*passo a donar-vos una notícia que em sembla vos ha de causar molta alegria, i és que a l'ofici del 30 del*

i complicada amb la «civilització», devien patir l'isolament i la degradació, ja que sovint s'hi havien de fer obres, el que també denota que més que obres s'hi deurién fer «pegats». Així trobem una nota a la *Gazeta de Vic* del 3 de gener de 1931, referida a La Castanya, on s'explica que: «L'esglesieta i rectorieta amb les obres que s'hi han fet darrerament podran passa una temporada. Els camins per anar-hi i per a sortir-ne són dels més maixants del bisbat.» I afegeix: «D'una caseta, istil de barraca, d'aspecte pobre i habitants miserables, en diuen Lo Cafè. Lo *cafeter* acusà al rector davant el Sr. Bisbe de què feia pasturar la burra al cementiri. ¡Tot misèries!» Amb El Cafè, es refereix a la casa, avui un munt de pedres, situada a la Calma i que pertany a aquella parròquia.

9 Nomenat l'11 de març de 1901.

10 El 23 de setembre de 1904.

11 Va ser nomenat ecònom de la parròquia de la Castanya el 30 de juliol de 1908. El 9 de desembre de 1908, aquest nomenament va sortir publicat al *Butlletí Oficial del bisbat de Vic*, núm. 1.498 (ABEV).

passat mes he sigut nombrat ecònom de la parròquia de la Castanya, no tinc de dir-vos que fins el present heu pogut disposar la persona del vostre fill i germà, ara d'aquí en avant podreu disposar de la casa i tot, puix que lo meu és tot vostre.

Ajudant Déu lo dilluns passaré a veure-la i lo dimarts o dimecres estaré amb vosaltres per a comunicar-vos mes impressions; mentrestant cuiteu a preparar-me lo necessari per a parar la casa».¹²

Al final de la carta hi ha una postdata on diu que entretant el pare començà a aprendre l'ofici de campaner, en Gaspar –aleshores encara seminarista– de sagristà, i alguna de les noies de majordona.

Mossèn Manel tenia el tarannà d'un home de pagès. A La Castanya feia de metge, de barber, i del que fos necessari per ajudar i col·laborar amb els seus feligresos.

Aficionat a la fotografia, tenia una màquina de retratar, i revelava amb el sol les seves fotografies, fetes amb clixés de vidre. Gràcies a ell ens han quedat unes molt bones imatges de l'entorn de l'església de La Castanya d'aquells primers anys dels segle XX.

A la rectoria hi vivia amb la seva germana Anna, que li feia les feines habituals com a majordona.

Manel Puigneró, com a rector de La Castanya, va tenir un paper destacat en els actes que es van celebrar, el juny de 1913, per homenatjar els liberals assassinats pels carlins a Collformic durant la tercera carlinada; com també per recollir el testimoni de les persones que van viure aquells fets, anomenats popularment com: «els fets de Collformic».

ELS «FETS DE COLLFORMIC»

Són de sobra coneguts aquells fets, anomenats així des que va haver-hi la *escabetsina* de liberals perpetrada per un grup del carlins, que sense contemplació però, això sí, un cop els havien confessat –ja que per alguna cosa eren carlins– els van matar a tots.¹³

S'ha de tenir en compte que els liberals defensaven la desamortització dels béns eclesiàstics, la llibertat de pensament i de religió, etc. Al contrari dels partidaris de Carles VII, pretendent al tro d'Espanya, oposats al rei Amadeu de Savoia, així com als canvis polítics i socials. El clergat, doncs, juntament amb la majoria dels propietaris rurals, integristes i catòlics, es van enfrontar als liberals o nacionals, en una espècie de croada al crit de: «Déu, Pàtria i Rei». I és que sense la qüestió catòlica no es pot entendre aquesta darrera carlinada, que tanta repercussió va tenir a Catalunya.¹⁴

12 Arxiu Xavier Cateura i Valls (AXCV).

13 Vegeu: CATEURA I VALLS, Xavier, «Uns fets del Nadal de 1842 al terme de la Móra», *Butlletí dels Amics de Tagamanent* núm. 56 (desembre 2006).

14 Vegeu: TOLEDANO I GONZÁLEZ, Ferran, *Carlins i catalanisme*, Sant Vicenç de

Tot això va succeir durant el Sexenni Democràtic de 1868-1874, ja que de 1872 a 1876 va durar la tercera guerra carlina, o sigui, la tercera guerra civil que durant el transcurs del segle XIX es van anar repetint al llarg de la geografia espanyola.¹⁵

Arran de l'entrada a Vic, el 10 de gener de 1874, del capitost dels carlins, el famós Rafel Tristany,¹⁶ un grup d'uns cent liberals que va poder fugir de la ciutat es van dirigir a Taradell i d'allà van fer via cap a Seva pujant al Brull per intentar arribar, a través de Collformic, a Sant Celoni, on estaven segurs que hi trobarien forces amigues. Potser per aquella dita popular de: «A Sant Celoni i a Puigcerdà, els carlins no hi poden entrar».

Aquest grup de fugitius de la capital d'Osona estava format per soldats, gent de la milícia nacional i voluntaris, que un cop arribats al mas de Santandreu de La Castanya, van menjar i veure i descansaren una estona després del llarg camí fet, amb tanta mala sort que allà van ser sorpresos per un escamot de carlins que, assabentats que fugien pels estreps del Montseny, els havien perseguit. No costa imaginar la gran desbandada que va haver-hi. Alguns liberals foren abatuts per trets i altres van ser fets presoners i tot seguit passats per les armes d'una forma, com apunta mossèn Josep Gudiol: «*despietada, inhumana i anticristiana*».¹⁷

Segons la crònica que va fer Gudiol sobre aquells fets, uns vint-i-tres foren enterrats al cementiri de La Castanya, si bé el nombre exacte d'assassinats no s'ha pogut determinar amb exactitud. Hi ha qui parla de cent deu morts.¹⁸

Pensem que alguns cossos van ser llançats al pou de glaç de Collformic, altres enterrats al cementiri del Brull i al de La Castanya, i d'altres deixats tirats per la muntanya. El responsable directe d'aquella matança va ser en Ramon Vila i Colomer, àlies Vila de Viladrau, cap d'un petit exèrcit format per uns tres-cents homes.

Castellet: Farell Editors 2002, p. 63-78.

15 La primera guerra carlina va durar de 1833 a 1839; la segona de 1846 a 1849; i la tercera de 1872 a 1876.

16 Rafel Tristany i Parera (1814-1899), comandant general de Catalunya de les forces carlines durant la tercera guerra.

17 GUDIOL I CUNILL, Josep, *Relació històrica dels successos ocorreguts desde'l dia 8 al 11 de janer de 1874, ab motiu de l'entrada dels carlins a Vich*, Vic 1913; també podeu llegir-ho a *Monografies del Montseny* núm. 3 (1988) 13-50.

18 Si bé en el llibre d'òbits de la Parròquia de la Castanya el rector hi va escriure: «Como cura Regente de S. Cristóbal de la Castanya Provincia de Barcelona Obispado de Vich a los 13 Enero 1874 mandé dar sepultura eclesiástica por orden de un individuo del Ayuntamiento a 21 cadáveres que hallaron en un bosque llamado las Tortas del Manso San Andrés de resultas de una batalla que tuvieron el ejército Carlista con el republicano» (ABEV).

El 1879, els cossos dels que havien estat enterrats foren traslladats al cementiri de Seva, d'on tres anys més tard serien portats al cementiri de Vic on se'ls hi va fer un mausoleu.¹⁹

Acte d'inauguració del monument de Collformic, any 1913 (AXCV).

L'any 1912 es va fer, a través de la premsa, *Gazeta Montanyesa*, una subscripció popular per col·locar una creu a Collformic en memòria de tots aquells liberals que hi van perdre la vida.²⁰ Com a rector de La Castanya li va tocar a Manel Puigneró beneir la creu i el monument. A la benedicció també hi assistí el seu germà mossèn Gaspar. Això va ser el diumenge, dia 22 de juny de 1913, a les onze del matí.²¹

D'aquell monument n'hem trobat deu dissenys diferents, entre aquests el que es va escollir. Dissenys que reproduïm aquí, juntament amb unes curioses fotografies inèdites del mateix dia de la inauguració del monument i

19 Referent a aquest trasllat trobem aquesta altra nota del rector d'aquella parròquia: «El día 5 Marzo 1879 se presentó una comisión del Muy Ilustre Ayuntamiento de Vich para hacer la exhumación de los restos mortales de las 20 víctimas que perecieron en Collformich el día 13 de Enero del año 1874 para trasladarlos a la ciudad de Vich, y con la autorización del Ilmo. Sr. Obispo concedí el permiso para dicha traslación la que se verificó acto continuo. Fueron testigos de este acto, Antonio Vila y Boscàs propietario y secretario de esta y Francisco Esmerats colono del manso Font de esta Parroquia, el cual los desenterró el mismo, de este cementerio de San Cristóbal de la Castanya» (ABEV).

També podeu llegir amb detall tots aquests fets a Pladevall i Font, Antoni, *Op. Cit.*, p. 229-243.

20 «La Comissió de Govern d'aquest Ajuntament, en sessió celebrada el dia 25 del finit mes de setembre va acordar donar el nom de Víctimes de Collformic al carrer de la Fusina. Lo que es fa públic als efectes de l'article 153 de la vigent llei municipal i per a que puguin presentar-se les oportunes reclamacions durant el termini de deu dies, passat el qual no en serà admesa cap. Vic, 8 d'octubre de 1935. L'Alcalde Manuel Gros». Correspondència Any 1935. Arxiu Municipal de Vic (AMV). La Comissió de Govern ho va aprovar el dia 25 del mateix mes i any.

21 D'aquella inauguració hi ha una nota feta per mossèn Manel Puigneró que diu: «Lo dia 22 de juny de 1913 amb assistència de quatre sacerdots, lo Exm. Sr. Alcalde de Vich, tinent d'alcalde del Brull, representació de la comitiva de l'Ajuntament de Roda, comissió del Batalló d'Alfons XII destacat a Vich, individus de la comissió nomenada per l'alçament de la Creu amb concurrència d'unes 600 persones, degudament autoritzat per nostre Ilm. Prelat Dr. D. Josep Torras i Bages, vaig beneir solemnement la nova Creu de Collformich d'aquesta parròquia, a la que lo dit Sr. Bisbe concedí 50 dies de indulgència a tots aquells que devotament davant d'ella resessin un Credo o un parenostre en sufragi de les ànimes del Purgatori» (ABEV).

d'altres amb uns excursionistes en el mateix lloc.²²

Un any abans mossèn Manel va escriure al seu germà informant-lo sobre els fets ocorreguts el gener de 1874, i que serien d'utilitat a mossèn Gudiol per escriure el seu conegut opuscle sobre la matança de Collformic.

Dia de la Inauguració de la creu de Collformic (AXCV).

«Rdo. Gaspar Puigneró Pro. Vich

»Estimat germà: Amb la present t'envio quatre notes que les he sentit per aquestes afraus, per si vols fer-les avinents a Mn. Godayol (sic) o el Pietx per si volen fer una mica de història respecte als fets de Collformich.

»Los escapats de Vich a l'entrada dels carlins pujaren per les serres d'Espinzella en número, poc més o menys de quatre-cents arribaren al Montseny molts d'ells sense armes, dels quals divuit foren sorpresos a St. Andreu per la partida d'en Vila de Viladrau²³ la que va rebre la confidència estant en dit poble per un guarda jurat de la Codina de la Móra que li deien el "Cap pelat"; la sorpresa fou per allà de les tres de la tarda, sens afusellats a entrada de fosc tots divuit però d'entre els afusellats se n'escapà un que li deien en "Quelo".

²² El contractista d'obres de Seva, Josep Crivillé, va ser l'encarregat d'executar les obres. Per la documentació que s'ha conservat sabem que la creu feia 20 pams d'alçada i el pedestal 10. En el que sembla un pressupost sobre els costos hi llegim que: «Transportar la creu des de Vich a son destí, construcció del pedestal, materials i transport dels mateixos, importará el total de dues-centes setanta pessetes.» Encara que en una nota, on es detalla cada concepte de l'obra, es fixa un cost de 320 pessetes; per la mateixa nota sabem que els paletes van trigar 17 dies en deixar llest el monument.

També hi ha una factura de l'empresa de articles de metall d'Alfredo Santamaria, de Barcelona, que porta la data del 31 de desembre de 1914, per una corona cromada oxi-dada amb inscripció i escut de Vic, que puja 135 pessetes. La creu la va fer en Ramon Collell, de Vic.

²³ En Ramon Vila i Colomer ("Vila de Viladrau"), com molts altres que van lluitar a favor dels carlins, quan va acabar aquesta tercera guerra va perdre les seves propietats i va quedar totalment arruïnat.

»L'endemà del fusellament feren veures per tota l'encontrada de la parròquia de la Castanya i de Montseny matant-ne un número major per les mates, arribant entre els fusellats i tot fins al número de cinquanta a cinquanta-un.

»Després de morts, ans no foren soterrats, passaren uns vuit dies, durant els quals alguns desanimats se n'aprofitaren per a robar-los les robes (principalment dels que anaven més ben vestits) tenint d'ordenar l'autoritat que embolcallessin sos cossos per a que no es veiessin ses nuses.

»Los disset morts en el fusellament foren tirats dins el pou de neu de Collformich amb cinc més morts per aquells encontorns i altres vint-i-dos foren soterrats en el cementiri d'aquesta parròquia i dos en la parròquia de Montseny més algun de perdut (puix després d'alguns dies fins un gos portava entre ses dents la cama d'un) resultant poc més o menys lo total del número dit.

»Aquí et copio la partida dels dos soterrats a Montseny que eren para i fill; dels demés ja tens les notes.

»"A los once de Enero de mil ochocientos setenta y cuatro, en el cementerio de esta de San Julián de Montseny, Obispado y provincia de Barcelona, por mandato de la autoridad civil se dio sepultura eclesiástica a los cadáveres de dos hombres hallados en el bosque, el uno de unos cuarenta y cinco años y el otro de unos veintidós, y según informes eran padre e hijo, procedentes de un Batallón de voluntarios Republicanos de Vich. No se han podido averiguar sus nombres ni otros requisitos para anotar con la debida formalidad la partida de óbito. Y por ser así, lo firmo. Miguel Bertran cura-párroco: Rubricado

»(Nota del marge): Posteriormente he sabido que el padre se llamaba Ramón Pascual, viudo, y el hijo Juan Pascual, soltero, hijo de Ramón y Balbina Bosch, naturales de Centelles. A siete de diciembre del año mil ochocientos setenta y cuatro cuando lo he sabido. M. Bertran Párroco".²⁴

»Sens més per avui de particular desitjant-vos a tots salut com la nostre i amb mols records dels pares i meus i tota la família i coneguts se despedeix ton germà que t'ajuda de cor en Jesús. Manel. Castanya 15 febrer 1912.

»PD He sapigut que en Montanyé i companyia volen fer la contra a l'erecció de la creu». ²⁵

Abans de la benedicció del monument, el rector necessitava el permís del bisbe de Vic, que aleshores era Josep Torras i Bages.

«Vich, 11 de Junio de 1913

»Por lo que a Nos toca, damos permiso al Rdo. Cura-Párroco de San Cristóbal de la Castanya para que pueda proceder a la bendición de la Cruz, a que se refiere la presente instancia; con la condición de que con motivo de la ceremonia y en aquel lugar

24 Mossèn Miquel Bertran, va ser rector de la parròquia de Sant Julià del poble del Montseny de 1865 a 1877.

25 Carta inèdita (AXCV).

sagrado ni se pronuncien discursos, ni se hagan lecturas, sino piadosas oraciones. Y concedemos como se solicita cincuenta días de indulgencia en la forma acostumbrada a los que recen devotamente delante de la referida Cruz el Credo o el Padrenuestro en sufragio de las almas del Purgatorio.

*»Y dese de esta Nuestra providencia conocimiento al Rdo. Cura-Párroco de la Castanya, a los efectos consiguientes. José, Obispo de Vich».*²⁶

I una vegada fet l'acte d'inauguració i benedicció del nou monument, mossèn Manel comunica al seu bisbe com es va fer la celebració.

«Ilmo. Sr.

»Tengo el honor de comunicarle, que en el día de ayer, se verificó la bendición de la nueva Cruz²⁷ sita en el Collformich de esta parroquia, conforme lo decretado por V. S. Ilma. terminando dicho acto el cual se celebró con el mayor orden con un padrenuestro en sufragio de las almas del Purgatorio a fin de ganar las indulgencias que V. S. Ilma. tuvo a bien conceder.

»Dios guarde a V. S. Ilma. muchos años por el bien de la Iglesia y de la Patria.

*»Manuel Puigneró, Pbto. La Castanya 23 de Junio 1913»*²⁸

Atès que entre els morts d'aquella jornada del 10 de gener de 1874 hi havia un tinent i varis soldats del Regiment de Navarra, la comandància militar de Vic hi va enviar, com a representants, un capità i un subaltern, que hi anaren en un dels carruatges de l'organització de l'acte. També el cos de la Guàrdia Civil hi envià un oficial i deu parelles d'infanteria, per a la «conservació» de l'ordre públic: «al pico de Collformich, montaña del Montseny, término municipal del Brull». També s'hi van desplaçar dues parelles de Mossos d'Esquadra.²⁹

Aquell mateix any mossèn Gudiol va publicar el llibret que hem fet referència i on en la introducció deixa clar el perquè de publicar-lo. «*És ja hora de que qui vulgui enterar-se puga trobar element de judici i de que no ignorin les circumstàncies amb que foren fetes les fusellades de Collformich*».

Més endavant escriu unes línies que volem ressaltar pel que anys més tard tornaria a succeir a la nostra terra: «*També el present llibret d'història està dedicat a mostrar pràcticament i en tot son horror que cosa sia una guerra civil, una lluita entre germans. Tant debò que ell servís per desarrelar en certa gent il·lusa l'esperança sinistra en una guerra per adobar els mals de la Pàtria*».³⁰

26 (ABEV).

27 Això ens fa pensar que potser abans de col·locar-hi oficialment aquell monument amb la creu, algú n'hi hauria posat una.

28 (ABEV).

29 (AMV).

30 GUDIOL I CUNILL, J. *Op. Cit.*, p. 13.

Benedicció de la creu de Collfornic feta per Mn. Manel Puigneró. A l'extrem esquerra es pot veure al seu germà Gaspar (AXCV).

Però tornem a la vida rectoral de mossèn Manel. Vam trobar una nota, del 15 d'agost de 1914, en que aquest demanava el trasllat de La Castanya, sol·licitant el concurs de vacants a altres parròquies. En una altra nota, del 29 de març de l'any següent, li demanava al seu germà Gaspar que passés pel bisbat a signar, en nom seu, el document per a les vacants. Ignoràvem el motiu d'aquesta sol·licitud de trasllat, pensant que potser podria ser motivada pel mal estat de la rectoria, ja que amb data 12 d'octubre de 1915, mossèn Manel signa un rebut en el qual s'especifica que

ha rebut del bisbe la quantitat de 500 pessetes per a la restauració de la casa. Després, al llegir la nota necrològica sobre la seva mort publicada en un diari de Vic –que transcrivim més endavant– vàrem saber els motius d'aquesta i d'altres peticions de trasllat de parròquia.

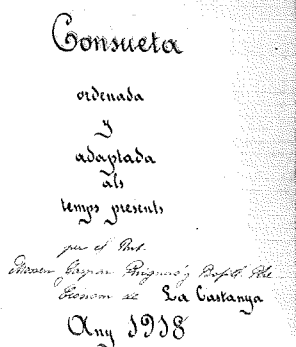
El 12 d'abril de 1916, uns quants propietaris van pagar la pavimentació de l'església i el presbiteri. Els qui ho van pagar van ser, Maria Bofill vda. de Pons, Francesc Capdevila, Nicolau Colomer³¹ i «la part més important, lo pobre rector d'aquella», segons consta en la Consueta.

Paga la pena, al parlar d'un indret tan poc conegut com La Castanya, destacar-ne algun aspecte de la seva antiga vida quotidiana i dels seus costums.

Quan mossèn Manel va prendre possessió com a nou rector d'aquella parròquia, i segons podem llegir a la *Consueta* de 1918, després de les cerimònies de rigor, anà a la plaça de l'església, i allà va agafar un grapat de terra i la llançà a l'aire en senyal de possessió i pertinença de totes les terres de la parròquia.

També s'hi pot llegir que la festa major de la parròquia es feia per sant Cristòfol (el 10 de juliol) –de fet com ara, però traslladada al primer diumenge de juliol– que és el patró del lloc, i que a la missa major es cantava l'ofici amb el rector de la Móra. També hi havia una altra festa major, en honor del segon patró de la parròquia, que era sant Bartomeu (24 d'agost).

³¹ Maria Bofill de Compte, vídua d'Alexandre M. Pons i Serra, propietari, entre altres cases del terme del Brull, de Casademunt. Nicolau Colomer, veí de Barcelona i amb propietats al Montseny, com La Cortada, del Brull. Desconeixem qui era Francesc Capdevila.

Primera pàgina de la
Consuetud de La Castanya,
any 1918 (ACA).

En la darrera consuetud de La Castanya, feta cap els anys 50 del segle XX, hi ha, en les darreres pàgines, un afegit titulat "*Otras notas de interés*", en les quals, entre d'altres coses, s'hi diu: «Desde 1941, la fiesta mayor se celebra el día 10 de julio, como ya antiguamente dicen que se hacía. Antes de esta fecha era el día 24 de agosto, festividad de San Bartolomé, segundo patrón de la Parroquia. Las razones del cambio son, a/ que muchos años o bien coincide, o bien precede, o sigue a la del Montseny si se celebra el día 24 de agosto; y b/ la inseguridad del tiempo a fines de dicho mes. Estas razones compensan el que el 10 de julio ofrece el inconveniente de que muchos años por esa fecha se está segando. Tratándose sólo de un día de fiesta no se pierde nada. Digo esto porque al efectuarse el cambio hubo un par de familias a quienes sentó mal. Últimamente, empero, se han amoldado a la corriente general».³²

Amb els rectors que més relació hi havia era amb els rectors de La Móra, El Brull, Montseny, Tagamanent i Santa Susanna. Durant la festa major es convidava al capellà que als estius vivia a Sant Segimon, fos quin fos aquell capellà. En canvi no hi havia el costum de convidar al de Viladrau, bo i que el terme del municipi del Brull termeneja, a dalt del Matagalls, amb aquella població.

A més de l'església i la rectoria, i els camps de l'entorn, la parròquia tenia l'hort dit de la Verneda,³³ que segons les notícies escrites sempre va ser un niu de problemes entre els propietaris veïns (Les Mirones, La Cortada i El Boscàs) i els diferents rectors de la parròquia, sobretot per l'ús de l'aigua de la font de la Verneda. Altres possessions eren una peça de terra anomenada Casellas, prop del mas Camprodon, el Camplà, el camp de l'Obra...

Hi ha un informe de l'estat de la parròquia de La Castanya, fet el 22 de maig de 1917, després de la visita pastoral que hi va fer el bisbe Josep Torras i Bages, sent per tant el rector Manel Puigneró, que entre d'altres coses

32 (AXCV).

33 Aquest tros de terra pertany a la parròquia per un canvi de terres que es va fer el 1562, segons consta en un document signat entre Mn. Pere Coll i Salvador Boscàs. Hi ha notícia que antics rectors de La Castanya com Ramon Puigoriol, Pere Moratona, Ramon Rota, etc., havien tingut problemes per l'ús indegut que en feien els veïns més propers a l'hort, havent de presentar-se per dues vegades un parell de guàrdies civils de Centelles per cridar a l'ordre als veïns implicats. Hi ha el cas de Mn. Rota que trobant-se al mig de l'hort el boc del ramat del Boscàs, el matà d'un tret.

apunta: «Renta asignada por el gobierno 750 pesetas nominales al año. Recibe nominales al año del gobierno 250 pesetas. Gasto ordinario por término medio 230 pesetas. El tejado y la pared del Este de la Iglesia parroquial necesitan una grande reparación. Han hecho la comunión durante el último quinquenio, 14 niños y 11 niñas. Cargos a favor del culto: un campo llamado "Coloma" en el término de esta parroquia. Cofradías: Nuestra Sra. Rosario, Purísimo Corazón de María. 18 casas con 96 feligreses».³⁴

En la consuetud de 1918,³⁵ llegim que durant els anys 1856 - 1857, del 25 de desembre al 6 de gener, el missioner Josep Reig, predicà en santa missió. També allà hi podem llegir que per sant Josep (19 de març) es diu la missa matinal quan el sol arriba a la collada del Llançà,³⁶ regint aquest horari fins a l'últim diumenge de setembre inclusiu. I que l'aplec de Sant Segimon es feia el 30 d'abril.

Per sant Isidre i sant Bartomeu, es feia una processó. Per sant Marçal, el 30 de juny, si el rector del Montseny el convidava, el de La Castanya anava a aquella capella on s'hi cantava l'ofici i després s'hi quedava a dinar.

El dia 1 d'agost era la festa de sant Feliu de Montseny d'Amunt, i si el rector d'allà convidava al rector de La Castanya, aquest hi anava per assistir a l'ofici diví que es feia a l'església de Sant Martí, i un cop acabada anaven a dinar a L'Auladell.

La festa major de Santa Susanna es feia l'11 d'agost. A la Costa del Montseny la festa major es feia el primer diumenge de setembre, i el dia 16 del mateix mes era la festa de Sant Cebrià de la Móra.

El quart diumenge de setembre llegim que hi havia un altre aplec a Sant Segimon.

En aquella parròquia, mossèn Manel va decidir fundar-hi un novenari d'Ànimes que va ser aprovat pel bisbat l'octubre del 1917, i per aquesta fundació ell va dipositar a la cúria sis obligacions del 3% del ferrocarril de Barcelona a França.

Una vegada el masover de les Mirones³⁷ va anar fins a la rectoria i trobant al pare del rector, que havia anat a viure a la rectoria amb el seu fill, l'amenaçà de mort per un enfrontament que abans havia tingut lloc entre mossèn Manel i la dona del de Les Mirones per una de tantes disputes per l'hort de la Verneda.

34 Arxiu de la Cúria del Bisbat de Vic (ACBV).

35 Aquesta consuetud, conservada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, és una gran font d'informació sobre la vida religiosa i els fets quotidians de la parròquia de La Castanya. En la portada s'hi pot llegir: «Ordenada i adoptada als temps presents per el Rvt. Gaspar Puigneró i Bofill, Pbe. Ecònom de la Castanya».

36 Turó de davant l'església de La Castanya, on hi havia hagut una casa habitada.

37 El masover en aquell moment era l'Andreu Vila i Vila, fill d'en Segimon Vila i Cañellas propietari del Boscàs, casat amb Concepció Clapés i Serra.

Davant l'amenaça feta al pare, mossèn Manel el va anar a trobar i, traient-se la sotana, van anar a cops de puny. A resultes d'això el de Les Mirones aquesta vegada va amenaçar de mort al rector, i llavors aquest va anar a denunciar-lo a la Guàrdia Civil de Centelles. Allí li van recomanar que es comprés una pistola i van afegir: «i si dispara mati'l». I es va comprar una pistola. Tot això passava el juliol de 1910.³⁸

Això va propiciar que el 22 de juny de 1911, s'inscrivís el tros de terra de l'Hort de la Verneda al Registre de la Propietat de Vic, i que més endavant es decidís posar-hi una tanca que costà 271,15 pessetes, abonant el bisbat cent pessetes.

I és que Manel Puigneró, malgrat haver demanat el trasllat a una altra parròquia, va continuar a la rectoria de La Castanya fins que va morir.

Resulta que un dia, després d'haver anat a Barcelona, ja en el tren de tornada cap a Vic, es va trobar malament. Quan va arribar a Vic va anar directament a casa del seu germà Antoni, casat amb Pilar Boada,³⁹ que tenia una merceria a la plaça de les Garses número1, i l'habitatge al pis de sobre de la botiga. Segons explica el seu nebot, quan va entrar a la casa va dir a la seva cunyada: "Avisa de seguida un metge que estic molt malalt".

Mn. Manel Puigneró davant la porta de l'església de La Castanya.

Mossèn Manel, que tenia 43 anys, va morir en aquella casa el dia 6 de desembre de 1918, l'any de la terrible malaltia coneguda com a "grip espanyola" que, segons algunes fonts, durant els anys 1918-1919 va produir més de trenta milions de morts al món, i uns tres-cents mil només a l'Estat Espanyol. Una pandèmia que quan afectava una persona aquesta podia morir en 48 hores.

En el llibre d'òbits de La Castanya, corresponent al dia 6 de desembre de 1918, hi ha aquesta anotació:

«A conseqüència d'un atac de grip amb tota seguretat iniciat en aquesta parròquia, cuidant els malalts atacats d'aquesta malura

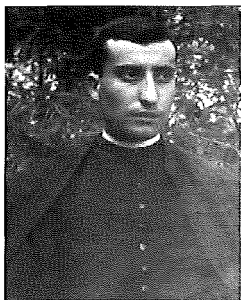
38 Entrevista al seu nebot, Antoni Puigneró i Boada.

39 En el padró d'habitants de Vic de 1916, trobem que a la Plaça de les Garses, núm. 1, hi vivien Antoni Puigneró i Bofill (Vic, 1879) i Pilar Boada i Font (Vic, 1875), amb els seus fills: Josefa (1905), Jacint (1907), Antoni (1909), Manuela (1910) i Teresa (1913), tots nascuts a Vic.

que el present any es general i després d'haver degenerat en un atac fulminant, morí a Vic ahon accidentalment se trobava a casa d'un germà seu en la Parrq. de Ntra Senyora de la Pietat... etc.»

La Gazeta de Vich va publicar una necrològica –on es nota la mà del seu germà Gaspar col·laborador del diari– en la qual ens va cridar l'atenció un paràgraf, que val la pena anotar aquí, ja que retrata aquella terra muntanyosa i parla de les condicions de vida dels rectors que hi eren destinats, a més d'aclarir el perquè de la sol·licitud de trasllat que hem pogut llegir més amunt i que, per aquesta nota, sabem que n'havia fet més d'una: *«La Castanya tan desavinent, tan faltada de comunicacions, tan de sacrifici. Ell l'acceptà de gust el sacrifici d'anar-hi, ara fan onze anys, quan li fou oferta aquella parròquia vacant, després de tres negatives, més o menys justificades d'altres tants a qui s'hi destinava. Hi anà de gust, com ecònomo, i de gust s'hi quedà de rector (...) Des de les últimes oposicions desitjava, com és natural, i esperava sortir-ne; més novament hagué de quedar-se en aquella parròquia montsenyenca amb el disgust de qui veu decebudes les seves esperances. Més que per ell, ho sentia per sos pares d'edat avançada, gens a propòsit ja per viure en terres accidentades i sense les conveniències més indispensables»*.⁴⁰

MOSSÈN GASPAR

Gaspar Puigneró i Bofill
(AXCV).

Gaspar Puigneró i Bofill va néixer a Vic el 10 de desembre de 1885.

Va ser ordenat prevere, pel bisbe Torras i Bages, el 23 de setembre de 1911. Després d'estar un temps sense destí, el 13 d'abril de 1915 va ser nome-

40 *Gazeta de Vich*, del dia 7 de desembre de 1918.

I és que com va deixar escrit el canonge Mn. Corbella, antic secretari de diversos bisbes de Vic, en les seves notes sobre les parròquies del bisbat, quan parla del Brull fa una comparació amb el què ha vist a La Castanya, i diu: *«Aquell terreny (Brull) és bastant trencat i desigual, però quan s'hi arriba baixant de La Castanya i Collformich, encara sembla que s'entra en un camí de flors»*.

nat vicari de Sant Sadurní d'Osormort, en quina església descobriria unes pintures murals romàniques.

Com deia l'historiador de l'art Josep Pijoan, el descobriment de les pintures murals romàniques, «com tot el de Catalunya, fou més un cas de voluntat que de coneixement».⁴¹

Va ser així, amb més voluntat que coneixement, com Gaspar Puigneró trobà, l'any 1915, les conegudes pintures murals romàniques amagades en aquella església rural i que avui es poden veure al Museu Episcopal de Vic.

Un bon dia aquell home, que durant tota la vida va tenir una gran inquietud per la cultura més nostrada, tot endreçant andròmines i netejant el temple, s'adonà que, per sota l'arrebossat de guix sobreposat a l'absis de darrere l'altar, s'hi podia veure algun rastre de decoració acolorida.

I vet aquí que portat per un «entusiasme impacient i patriòtic», com diu ell mateix, va anar traient, a poc a poc, trossos d'aquell guix, que havien posat sobre l'antiga decoració romànica de l'església, pensant que potser tapava quelcom que, tenint en compte anteriors troballes en esglesioles de pagès,⁴² podria tenir un interès artístic. I davant els ulls d'aquell arqueòleg aficionat van aparèixer unes figures que envoltaven l'absis, algunes malmeses pel temps, la humitat i els degoters, i per la intervenció posterior dels enguixadors que les havien tapat matusserament, i potser per alguna relliscada de l'eina i la poca traça d'aquell improvisat capellà operari.

Ens diuen les cròniques d'aquells anys que membres del Centre Excursionista de Vic, entre els quals hi havia mossèn Josep Gudiol,⁴³ s'hi desplaçaren per veure la troballa i dibuixaren uns croquis d'aquelles senzilles i originals figures tant temps ocultes que representaven el Creador, Adam, Eva, el paradís terrenal, l'arbre amb la fruita prohibida i uns apòstols, entre altres elements.

El descobridor d'aquelles pintures va voler oferir la feina feta, i el resultat corresponent, als companys de l'entitat de la qual ell també era soci, el Centre Excursionista de Vic, que, segons ell, era una «entitat natural i autoritzada en aquest ram de conservació i descobriment de monuments en la nostra comarca», i afegia «perquè ella hi faci el que hi falta i aconseguixi interessar als qui

41 PIJOAN I SOTERAS, Josep, *Les pintures murals romàniques*; vegeu: CATEURA I VALLS, X. *Les nostres pintures murals romàniques*. El 9 Nou dels dies 9 d'agost i 21 de setembre de 2009 (edició Osona-Ripollès).

42 Uns anys abans ja s'havien posat al descobert altres pintures murals en esglésies romàniques de la comarca, com les de Sant Martí Sescorts o les de Sant Martí del Brull.

43 Josep Gudiol i Cunill (Vic, 1872-1931). Fou ordenat prevere el 1896 i conservador del Museu Episcopal de Vic el 1898. És autor de nombrosos articles a la premsa de la seva ciutat i en Butlletí del Centre Excursionista de Vic; també va publicar diversos i importants estudis sobre arqueologia i art.

ho deuen fer a fi de que no es perdin sinó que restin conservades».⁴⁴

Ben al contrari que el seu germà Manel, en Gaspar era un home fet per estar a ciutat. Intel·lectual, catalanista i amb vocació de periodista. Fidel a la seva ideologia de religió i catalanitat –principis que defensaria al llarg de la seva vida i que li causarien no pocs disgustos–, a més de defensar fermament el que en justícia li pertocava, o creia que li corresponia, un tarannà que va fer que alguns el consideressin un home polèmic, a vegades conflictiu, però que no s'arronsava.

Va col·laborar ben aviat a la *Gazeta de Vich*, amb el canonge Jaume Collell, persona a qui ajudava en les tasques publicitàries i de qui va ser secretari.⁴⁵

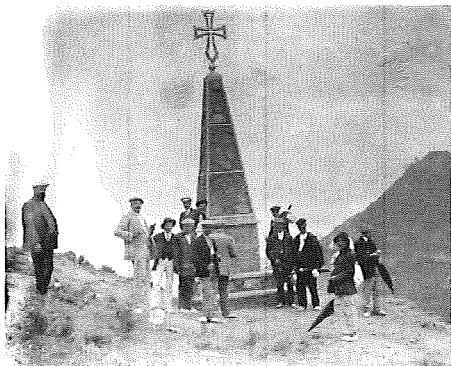
El 19 juny de 1916 es va celebrar un dinar per homenatjar els col·laboradors de la *Gazeta de Vich*. Entre els assistents ja hi figura Gaspar Puigneró.

A l'Arxiu de la Cúria de Vic hi ha una carta del propietari de la «Fábrica de Hilados y Tejidos Colonia Soldevila», de Sant Esteve de Balsareny, que porta la data del 16 d'agost de 1916, en la qual demana al bisbe de Vic poder tenir a la colònia un capellà que fes de mestre a l'escola particular, que hauria de fer classe diàriament al matí i conferències nocturnes als més grans. A més, dir la missa diàriament, confessar, predicar i donar la comunió, i sobretot: «*cuidarse de la dirección moral de mis obreros procurando lograr sean lo más religiosos posibles*». La carta també especifica que el capellà rebrà, a més d'un sou de 125 pessetes mensuals, un pis amb llum gratuïtament, podent cobrar ell directament un preu per a les conferències dels vespres, i afegeix: «*especialmente solicito a Su Iltra. que conociendo el valer y condiciones del Rvd. D. Gaspar Puigneró y Bofill, actual Vicario de San Sadurní de Osormort, de este Obispado, tenga la bondad de nombrarle para el cargo de capellán y maestro de esta colonia (...)*». Aquell mateix any hi va ser destinat.⁴⁶

44 A l'*Anuari del Institut d'Estudis Catalans del 1915*, es fa referència a la notícia que mossèn Gaspar va publicar a la *Gazeta de Vich* sobre el descobriment d'aquells pintures, i on es fa un breu estudi (Anuari IEC, 1915-1920, p. 771-772); vegeu també: *Gazeta de Vich* 13 (juny de 1915) 2-5; *La Veu de Catalunya* núm. 302 (1915); *Butlletí del Centre Excursionista de Vich*, vol. II, (1915-1917) <22-26.

45 A la *Gazeta de Vich* núm. 4092, del setembre de 1932, es parla d'un important ingrés a la Biblioteca del Museu Episcopal: «Mossèn Gaspar Puigneró feu entrega d'un voluminós plec de cartes i comunicacions que amb motiu de l'homenatge al canonge Collell, celebrant les bodes de platí del periodista, li foren enviades d'arreu de Catalunya i de terres enllà (...) El difunt canonge arran de l'homenatge, n'havia constituït arxiver a aquell seu íntim amic, i aquest, ara, convenientment ordenades, les ha depositades al Museu (...)». I l'article acaba dient: «En la compilació l'historiador de l'obra de la funesta Dictadura, hi podrà estudiar fins a quin punt de bogeria i odi, arribà el llapis roig, a ensanyar-se contra tot lo més innocent i pur que tingués sentor del terror. Les galerades de *La Veu de Catalunya* i de la *Gazeta de Vich*, en seran el més acusador testimoni».

46 Transcrivim l'extracte d'una carta de Mn. Gaspar al seu pare, escrita des de

Uns excursionistes a la creu de Collformic (ACOS).

salpàs beneint les cases, començant per la rectoria i fent aquest recorregut per les cases habitades de La Castanya i d'altres properes: can Solà, can Pou, can Font, can Ribas, La Cortada, Les Mirones, El Boscàs, L'Adrobau, El Vilar. El dilluns continuava anant a Santandreu, Collformic, Serra d'Ossà i El Burgués, on dinava per seguir la ruta a la tarda cap el Clot, La Figuera i can Figuera. El dimarts tocava anar cap El Juvany, El Molí de l'Adrobau, L'Isern, Colldebosc, La Besa, Camprodon i can Geperut.

I és que hi havia el costum –segons un acord establert entre els rectors de la zona– de fer el salpàs a L'Isern, Colldebosc i La Besa, del municipi del Montseny, i Serra d'Ossà i Font de Faig, del Brull, quan s'anés a Seva. Així com anar a posar la sal a les portes de les cases i corrals d'El Bellit, quan bonament es pogués. Durant tot aquest recorregut, el rector solia recollir unes deu o dotze dotzenes d'ous que li donaven les cases visitades.

Mossèn Gaspar va ser rector d'aquella vall montsenyenca des del gener de 1919, arran de la mort del seu germà, fins que, l'octubre de 1922, en va marxar per anar a residir a Vic.

la Colònia Soldevila de Balsareny, on també es fa referència a La Castanya. «A. D. Manuel Puigneró. Estimadíssim pare: He tingut una verdadera alegria amb la vostra carta en la que em dieu que demà passat dilluns, anireu a La Castanya. Llàstima que la mare no hagués arribat el dimecres que jo vaig marxar. A la primera ocasió vindré a La Castanya i llavors parlarem de tot. Mentre tant si necessiteu per marxar alguna cosa o diners, digueu al Ton que us els doni i que ho apunti en el meu compte. Aquí vaig tirant. El temps s'ha abonançat bastant. Només teniu de témer els vents, que Déu vulgui siguin ben benignes.

»Una volta sereu, demà diumenge a Vich, suposo que anireu a votar i per en Bach i Planell a qui conec a fondo per les seves idees i a qui li soc deutor i li tinc d'agrair la manera com em defensà gratis en l'assumpte del noi de cal Hú (sic) que a. c. s.

»Recados meus i de la Maria, a la mare i a Mn. Manuel, i a tots els de casa, encarregant-vos saludeu al canonge Collell i demés companys, si és que els veieu. (...) Vostre fill en J. I M. Gaspar. C. S. -B- 23-11-1918» (AXCV).

La veritat és que durant el temps que es va estar a La Castanya de problemes amb els veïns en va tenir molts, ja que no en deixava passar una davant el que ell creia que era una injustícia. I sempre va defensar els interessos de la parròquia davant les intrigues, boicots, amenaces i malifetes que arribarien a fer-li alguns veïns. No dubtant a enfrontant-s'hi, a prendre mesures dràstiques, com el fet de denunciar al jutjat alguns dels fets que succeïren. Una bona prova de tot plegat es troba reflectit en la consuetud de l'any 1918 que ja he esmentat.

En aquest manual de regles i costums de la parròquia sovint s'hi troben anotades les disputes entre alguns veïns i el rector, com amb en Ramon Blanch, àlies «Soldat», de can Solà, en Segimon Vila, del Boscàs, el masover de La Cortada, Salvador Brunet, o el de Les Mirones, l'Andreu Vila. Durant l'exercici de la seva tasca diocesana, sovint van haver-hi acusacions davant el jutjat municipal, davant el vicari general, davant el bisbe.

Del febrer de 1920 hi ha un plet, al Jutjat Municipal del Brull, entre Gaspar Puigneró i el propietari del mas Boscàs, en Segimon Vila i Cañellas, per haver arrancat aquest unes fites, a més d'haver tallat unes alzines, tot dins la propietat de la parròquia.⁴⁷

També hi va haver un altre conflicte amb uns quants veïns, aquest produït per negar-se a què el mossèn tingués un escolà que l'ajudés a missa com sempre s'havia fet.⁴⁸ En resposta a aquesta negativa, el rector va suspendre la segona missa que es feia els dies de precepte. L'autorització del bisbat, signa-

47 «Los infrascritos Pío Montaña y Mir y Ramón Blanch y Mas, vecino el primero de Seva y el segundo del Brull (...) dicen: Que cumpliendo el encargo que por parte del Sr. Cura Párroco de la Castaña, Rdo. Gaspar Puigneró y de D. Segismundo Vila y Cañellas, propietario del manso Boscàs, recibieron para deslindar y amojar las tierras de la respectiva pertinencia, de la Parroquia de la Castaña y de dicho manso Boscàs y de determinar los perjuicios que el Sr. Vila hubiese podido causar por cultivo de tierras y arranque de tocones que pertenecían a la Parroquia, han procedido al referido deslinde y determinación de los daños y perjuicios (...)

»En cuanto a la determinación de perjuicios, los fijan las partes en la cantidad de diez pesetas, que entienden ser el valor de los causados por D. Segismundo Vila, por el cultivo de tierras y arranque de tocones, pertenecientes a la Parroquia. (...)

»Y para que conste, firmamos dos ejemplares y otros dos del croquis antedicho, para hacer entrega a los interesados» (AXCV). Aquest document porta data del 3 d'octubre de 1920.

Segimon Vila-Boscàs i Cañellas, que havia nascut el 1849, va morir el 1921.

48 Antigament no s'aconsellava celebrar la missa sense escolà, ja que la celebració eucarística és un acte participatiu. A partir del Concili Vaticà II, la norma va canviar, i ara resulta un xic rar veure alguna persona atendre al sacerdot en la celebració de la missa.

da pel vicari general és del 13 de gener de 1921,⁴⁹ si bé el maig del mateix any, per la pressió que varen fer una delegació dels veïns davant el vicari general, un altre ofici del bisbat ordenava al rector tornar a celebrar la segona missa els diumenges i dies de festa.⁵⁰

El mes de juny de 1921 el rector pensant que el seu gos s'havia perdut, donà veus per localitzar-lo i finalment se'l va trobar mort davant la porta de la rectoria, deduint que l'havien matat lluny d'allà –per rumors que li havien arribat d'un veí que havia anat dient que mataria el gos de la rectoria– deixant-lo posteriorment a l'entrada de casa seva. Una altra atzagaiada que li van fer a aquell rector, va ser robar-li les cadenes que tenia per lligar les cabres, assabentant-se més tard, qui les havien portat a vendre al ferrer del Montseny.

Els germans Puigneró, Antoni, amb un exemplar del diari «La Veu de Catalunya» a les mans, i Gaspar, fotografiats dins l'església de La Castanya (AXCV).

Vet aquí un altre fet viscut i explicat pel mateix rector. «A la matinada del 29 de desembre de 1920, el gos de la Rectoria m'he donà senyals, verament estranys a pesar dels quals no em vaig posar a l'aguait, per no maliciar res. En sent de dia i a l'anar a donar menjar als conills, trobarem la gàbia dels mateixos ben desembarassadament, comprenent immediatament que no s'havien perdut per tothom». Comprenent el lladrucs del gos i veient l'estat de la gàbia que era dins l'hort de la rectoria, va saber que havien estat robats. Al cap d'unes setmanes va saber que un

49 (AXCV).

50 Ofici del dia 8 de maig de 1921 signat per R. Casadevall, secretari de càmera i govern del bisbat (AXCV).

home i una dona d'una casa veïna els havien venut a Aiguafreda el mateix dia del robatori, i en dóna els noms i cognoms a més de deixar clar que mai els hi va recriminar res. I és que en un poblet tan petit tot s'acaba sabent.

Un altre fet perpetrat contra el rector, va ser quan un dia que aquest es trobava regant a l'hort de la Verneda, un fill de Les Mirones li va tirar unes pedres, que per poc l'encerten de ple. A resultes d'això la neboda de mossèn Gaspar, la Manela, per por va deixar d'anar a rentar la roba al safareig de l'obi de l'hort de la Verneda.

La tarda de l'11 d'agost, el rector i l'Antoni, un nebot seu, havien estat cremant unes herbes del quintar de sobre la rectoria, i de sobte, el vent va avivar el foc prenent al bosc. L'àvia va començar a tocar la campana per demanar ajuda. Una dotzena de veïns de La Cortada, El Boscàs, El Vilar, can Pou i Les Mirones, van acudir-hi de seguida per apagar el foc que va arribar fins al Puigventós, mentre el de can Geperut i el del Solà, dos que havien tingut disputes amb el rector, s'ho contemplaven sense fer res.

De foc, aquells anys, n'hi hagué un de molt important, i va ser quan a resultes de les guspies d'unes piles carboneres que tenien enceses des de primers d'agost a la soleia de La Cortada, feta pels Bassas d'Aiguafreda, el foc es va escampar pels boscos fins arribar al camí de la Móra. I és que aleshores, segons ens expliquen, aquells paratges estaven tan plens de piles que a vegades semblava que els carboners, la majoria tortosins, feien un concert al tallar les alzines.

L'octubre de 1921, el bisbe Francesc Muñoz havia de fer la visita pastoral a la parròquia. Per preparar aquesta visita mossèn Gaspar va anar fins Els Bastons, a Sant Jaume de Viladrover, a trobar en Josep Soler, que era l'alcalde del Brull per comunicar-li la pastoral visita, però degut a les diferències hagudes entre l'alcalde i el rector, i a les disputes que aquell sabia que hi havia entre el rector i els veïns de La Castanya, l'alcalde evità la trobada.

Aquí no es van acabar els entrebancs a aquella visita, ja que el de can Geperut, trencant un costum, aquesta vegada va demanar diners per tocar les campanes per anunciar la visita pastoral. El de La Cortada va excusar la seva assistència a la benvinguda del bisbe. Sort va tenir el rector que l'amo del Vilar va oferir la seva euga per portar el prelat fins a La Castanya, fent de guia i guiant-lo l'hereu d'aquell mas, en Ramon Vilar.

Després de la missa i complir amb la visita pastoral, esmorzaren amb el bisbe els rectors del Brull, el del Montseny i el de La Móra, que acudiren a La Castanya, marxant el bisbe a continuació cap a La Móra per seguir amb la visita pastoral.

Algunes frases dites contra mossèn Gaspar per part d'alguns veïns i de les que aquest se n'assabentà, eren: "Té de fer la fi de la mula d'en Ribes",⁵¹ o

51 Frase dita per en Salvador Brunet, masover de La Cortada, que va ser avisat per la Guàrdia Civil del que li podria passar.

«el volem fora, viu o mort». A conseqüència de dites amenaces cap a la seva persona, va demanar un permís d'armes ja que se sentia seriosament amenaçat per alguns veïns.

Degut a tota aquesta situació de robatoris, atemptats, bretolades, fins arribar a les amenaces de mort, va ser quan Gaspar Puigneró va decidir demanar al seu bisbe el trasllat a una altra parròquia i marxar d'aquella terra amb uns feligresos que li feien la vida impossible a ell, a la seva mare i a la seva germana, que vivien amb ell a la rectoria.

Personat al palau episcopal s'entrevistà amb el bisbe Muñoz que, després d'exposar-li el motiu de la petició del trasllat, aquest li va preguntar: «Vol seguir vostè la carrera parroquial?» Responent mossèn Gaspar que sí, prosseguí el bisbe: «Doncs bé, el diumenge següent, dia 15, acabada la missa major, vostè s'absenta de la parròquia, prenent abans un inventari, sumint les sagrades espècies i entregant la clau de l'església i la rectoria al pàrroco veí de La Móra... i que vagin a missa a Matagalls. Els vull deixar set o vuit mesos sense capellà i missa. Vull castigar-los.»

Però després de la visita que van fer al bisbe en Ramon Blanch, de can Solà –el capitost de la lluita contra el rector, segons les seves pròpies paraules– i d'algun altre, el prelat es va tirar enrere en la seva decisió de castigar aquells parroquians deixant-los una temporada sense rector, i al mateix dia va nomenar un responsable interí per aquella parròquia, escollint a mossèn Josep Treserra⁵² pel càrrec, manant-li que el dia 1 de novembre estigués ja a La Castanya.

Tenint ja l'autorització del bisbe per marxar d'aquella parròquia ingovernable, mossèn Gaspar va anar a trobar en Fogàs, un traginer d'Aiguafreda, perquè li traslladés els mobles de la rectoria de La Castanya a Vic.

Assabentat mossèn Gaspar pel masover de can Font, en Miquel Llavina, de que els *castanyencs* li preparaven uns esquellots pel dia que marxés, ho comunicà als rectors veïns i van decidir avisar a la Guàrdia Civil de Centelles. El caporal li va prometre un parell de guàrdies pel dia de la seva marxa, que seria l'1 de novembre, festa de Tots Sants, de 1922.

La parella de guàrdies el dia abans van fer nit a Santandreu. Això va fer que tot el veïnat s'assabentés de la presència dels civils, i el rector va poder sortir d'aquella parròquia sense cap entrebanc, i fent-li costat, després d'oïr missa, els veïns del Vilar, can Ribes, can Font, El Jovany, Santandreu i El Molí de L'Adrobau.

El dimarts 31 d'octubre, cinc matxos portaven cap a Aiguafreda els darrers objectes trets de la rectoria. La mare, per estalviar-li més tensions, havia marxat el dia 27 amb uns familiars que l'havien anat a buscar. El rector es va

52 Josep Treserra i Molera, natural de l'Estany, que va ser també el rector de La Móra de 1922 a 1924.

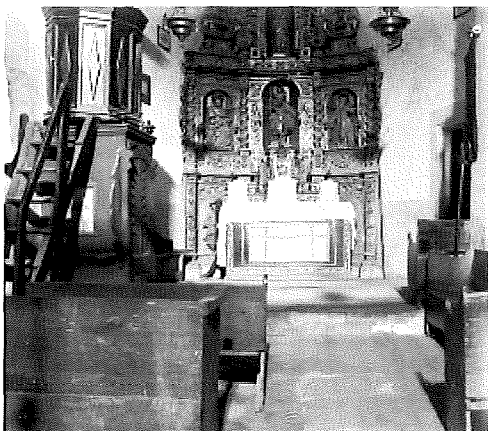
quedar amb dos nebots fins l'últim dia.

Arribat a Vic, mossèn Gaspar caigué malalt a resultes de les tensions i amenaces passades.

Arran d'això no es va poder presentar, com era preceptiu, al vicari general, fen-t'ho en el seu lloc el canonge Jaume Collell, bon amic de mossèn Gaspar.

Al cap d'uns dies Puigneró es va poder presentar al vicari general, Serra i Jordi, el qual atribuí molta de la culpa de com havia acabat tot plegat, al bisbe.⁵³

Després de què Gaspar Puigneró marxés, es va nomenar, com hem vist, a mossèn Treserra com a nou responsable d'aquella feligresia, que només s'hi estaria per poc temps i que va pujar fins a La Castanya, sembla per la nota que transcrivim tot seguit, per aplanar el terreny al un nou rector, que seria Josep Griera.⁵⁴

Interior de la iglesia de Sant Cristòfol de La Castanya (IEFC)

El rector del Brull, Hilari Botines, l'1 de febrer de 1923, va escriure una carta al secretari de cambra del bisbat en la que, entre d'altres qüestions, li deia: «*Realment en la susdita parròquia se hi ha operat la reacció favorable que era ja d'esperar després del període turbulent, podríem dir, per el que havia atravesat aquella feligresia; i tant amb la seva assistència a la Iglesia com amb les atencions que tenen amb el nou ecònom aquells discutits feligresos sembla que tracten d'esborrar el mal efecte que hagues-sin pogut produir les tan sonades lluites passades. Crec que es pot ben*

afirmar que en La Castanya se hi ha restablert completament la normalitat i que en l'actualitat aquella parròquia esta totalment pacificada (...) Ara falta averiguar si les bones disposicions que demostren en l'actualitat els feligresos de La Castanya, resistiran la prova del temps. Déu vulga que així sigui».⁵⁵

Més tard Gaspar Puigneró va ser elegit per anar a ocupar un nou càrrec

53 Francisco Muñoz Izquierdo, nascut a Burjasot (València), va ser bisbe de Vic de 1916 a 1927, patriarca de les Índies Occidentals, que ha estat qualificat d'excèntric.

54 Mn. Josep Griera i Ramisa, que abans havia estat rector de La Móra, també ho va ser de La Castanya des del 1928 fins a l'esclat de la Guerra Civil de 1936.

55 Fons de La Castanya (ABEV).

ministerial, aquesta vegada a Sant Joan de les Abadesses, però hi va renunciar.

«*Secretaría de Cámara y Gobierno. Obispado de Vich.*

»*En la instancia elevada por V. a S. E. Ilma. el Obispo mi Sr., presentando la renuncia del cargo de Ecónomo de un beneficio de concordato vacante en la colegiata de S. Juan de las Abadesas, y suplicando le fuese aceptada, ha recaído el siguiente decreto:*

»*Vich, 4 de Abril de 1924. Teniendo en cuenta las razones expuestas en la presente instancia, venimos en aceptar al recurrente la renuncia del cargo de Ecónomo de un beneficio de S. Juan de las Abadesas para el que fue nombrado por Nos, y le concedemos el tiempo de un mes para atender a su salud en el seno de su familia, reservándonos una vez terminado ese plazo, el proveer a lo que juzgaremos conveniente para el servicio de la Diócesis. Francisco Obispo de Vich.*

»*Por mand. de S. E. I. el Obispo mi Sr. Ramón Casadevall, Pbro. Secretario Vich, 4 de abril de 1924».*

L'any 1928 trobem el seu nom com a secretari de la recent creada Acadèmia Balmes, en la qual també figuren noms tan destacats com els del doctor Antoni Griera, Josep Gros, Josep Gudiol, Eduard Junyent i Miquel Vilatimó.⁵⁶

Després de passar uns sis anys altre cop sense destí, el desembre de 1928 va ser nomenat director de la Casa de Caritat de Vic,⁵⁷ però aquell nomena-

56 Transcrivim alguns fragments d'un esborrany de les notes de presentació de l'Acadèmia Balmes on s'apuntava l'intercanvi amb professors nacionals i estrangers, especialment de Friburg, Lovaina, Nimega, Milà, Salzburg, etc., la qual considero que pot interessar: «La tradició cultural és una de les glòries més interessants de Vich i de la seva Plana. (...) Les guerres civils perjudicaren molt la cultura de tota la Plana i contrada i aturaren la nostra embranzida espiritual, arrastrant cap a la lluita, aparentment de principis, tota una joventut que havia de dedicar el seu esforç al conreu de la intel·ligència. (...) Aquesta institució, organisme de cultura superior, la tasca del qual ha de ser viure en comunicació constant i sistemàtica amb tots aquells vigatans i comarcans, especialment els joves, que estimin el cultiu de l'esperit i vulguin formar-se una il·lustració intel·lectual més enlairada que la que dóna la segona ensenyança. (...) » I acabava la presentació dient: «L'Acadèmia Balmes no s'institueix amb un criteri acaparador ni té la pretensió de presentar-se com el màxim cenacle cultural de Vich. Vol solament un lloc entre les institucions que contribueixen a la continuació vigorosa de la tradició cultural ausetana» (ABEV).

57 Vegeu la *Gazeta de Vich* del 24 de desembre de 1928, on es fa referència al seu nomenament com a director, secretari i capellà de la Casa de Caritat.

Sobre l'arribada de Mn. Puigneró a aquella casa, Miquel Adillón escriu: *Vino entonces un buen hombre, también beneficiado de la Seu, llamado Gaspar Puigneró, de una conocida familia vicense. Tenía por ama a su hermana Felisa, viuda creo, que nos dio a todos los asilados un trato humano y maternal. El día de nuestra onomástica, llamábamos a la puerta de su vivienda que estaba dentro del asilo y siempre tenía el gesto amable de obsequiarnos con caramelos o golosinas. Si nos mandaba trabajo o recado nunca olvidaba hacer un regalo»* Adillon i Baucells, Miquel, *El último soldado*

ment va haver de superar molts problemes i entrebancs, fins i tot algun plet. Eren els anys de la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), i a l'Ajuntament de Vic hi manaven els considerats anticatalanistes.

Finalment, però, va poder prendre possessió del càrrec el gener de 1931, quan la situació ja havia canviat.

La Felissa, germana de mossèn Gaspar, quan va quedar vídua va anar a viure amb ell a la Casa de Caritat.⁵⁸

Al cap de deu dies de l'esclat de la Guerra Civil, Gaspar Puigneró hagué de deixar el càrrec al capdavant de la Casa de Caritat i va anar a refugiar-se, durant cinc mesos, a casa d'uns familiars de Vic. Durant aquells mesos va voler deixar constància escrita del que havia viscut, vist i escoltat durant els primers dies de la revolució a Vic. Sortosament va conservar el petit quadern que vàrem poder transcriure i anotar, gràcies a la benevolència de les seves nebodes Marina i Manela.⁵⁹

L'1 de gener de 1937 marxà de Catalunya amb altres fugitius, travessant a peu els Pirineus fins arribar a França. Desplaçat fins a Perpinyà, es refugià al convent de les monges vedrunes. Les autoritats franceses, però, l'obligaren a sortir del seu país. Llavors es dirigí cap a Sant Sebastià, zona que ja estava controlada per l'exèrcit franquista. Un cop arribat allà es trobà diversos viganes ben coneguts com a espanyolistes. Algun d'ells⁶⁰ el denunciaren com a catalanista i pretesament separatista, i li va venir d'un fil que no l'empresonessin si no hagués estat per la intervenció de Pla i Daniel, aleshores bisbe de la diòcesi de Salamanca, davant les autoritats militars, que després d'avaluar-lo el va adscriure a l'església de San Martí i a la presó militar de Salamanca, tasca aquesta darrera que l'angoixava, degut a que havia de confessar als condemnats a mort. Més tard li va donar el càrrec de rector de les parròquies de Pozos de Hinojos i de Traguntia, a Vitigurino (Salamanca), prenent possessió el 17 de desembre de 1937.

Un cop les tropes franquistes van entrar a Vic es va desplaçar de seguida cap a la seva ciutat, on hi arribà el 5 de febrer de 1939, reincorporant-se a la Casa de Caritat com a director, encara que provisionalment, ja que a la primavera d'abril no va poder continuar exercint aquest càrrec per oposició del nou

del POUM. Autobiografia, Vic: Edició de l'autor 2001, p. 24-25.

58 Felissa Puigneró i Bofill (Vic, 1878-1959), s'havia casat amb Francesc Oñós i Bofill (Vic, 1870), que era serraller, vivien al carrer de Sant Fidel n. 18.

59 Vegeu: CATEURA I VALLS, X. «Dies de revolució. Els deu primers dies de la Revolució Marxista (18 de juliol a 27 de juliol de 1936) en la Casa de Caritat de Vich. Notes íntimes», dins *Ausa* n. 160, any 2007, p. 249-293.

60 Es tractava d'espanyolistes, carlins recalcitrants de Vic, alguns dels quals ja l'havien perjudicat durant la dictadura de Primo de Rivera impedit que prengués possessió com a director de la Casa de Caritat.

ajuntament, dirigit per Josep Sala i Molas, que ja havia estat alcalde durant la dictadura de Miguel Primo de Rivera (1924 - 1930).

Gaspar Puigneró, beneficiat de la catedral de Vic, director honorari de la devoció de les Quaranta Hores, a més de gran devot i propagador del culte a sant Miquel dels Sants, patró de la ciutat de Vic, que aleshores vivia, amb les seves dues nebodes solteres, les senyores Marina i Manela Bertrán i Puigneró, al carrer de Sant Fidel número 18, de Vic, va morir el 23 de maig de 1967, als 81 anys.⁶¹

ELS PARES

Manel Puigneró i Montmany i Teresa Bofill i Roca a l'entrada de la rectoria de La Castanya (AXCV).

Mossèn Manel era fill de Manel Puigneró i Montmany, pellaire de professió,⁶² i de Raimunda Bofill i Roca.⁶³ D'aquest matrimoni només va néixer

61 Aquestes nebodes eren les senyores Marina (Manlleu, 1916), que va morir a Vic el 23 de desembre de 2011, als 95 anys, i la seva germana Manela (Manlleu, 1917), morta a Vic el 13 de gener de 2012, als 93 anys. Eren filles de Josep Bertran i Munt, i de Roser Puigneró i Bofill.

Volem deixar constància aquí del nostre agraïment per les atencions i ajuda que ens van donar per tal de poder consultar totes les cartes, documents i fotografies de Manel i Gaspar Puigneró. Cal deixar constància també aquí, de la decisió que van prendre en dipositar tota la documentació i biblioteca del seu oncle Mn. Gaspar, a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.

62 En l'esquela de la mort de Manel Puigneró hi podem llegir que era «mestre pellaire del Gremi d'aluders que morí en la casa rectoral de la Castanya (Montseny) el dia 7 de mars de 1918 als 72 anys de edat».

63 La família Puigneró-Bofill, l'any 1889, havia viscut al carrer de les Teneries, núm. 4, 1a. Al padró d'habitants de Vic de l'any 1900, trobem que al carrer Sant Sadurní n.28, hi vivia el matrimoni format per Manuel Puigneró i Montmany (Vic, 1848- La Castanya, 1918) i Teresa Bofill i Roca (Vic, 1846-1925), així com els fills: Manuel (1877),

el que seria mossèn Manel, ja que la mare va morir en el part. Al cap d'un temps, Manel Puigneró i Montmany es va casar amb la germana de la seva primera muller, Teresa Bofill i Roca, que va engendrar els fills: Antoni, Felissa, Roser, Anna i Gaspar.

A La Castanya, com s'ha pogut llegir, mossèn Manel hi va viure uns anys amb els seus pares i la seva germana (o germanastra) Anna, que moriria en aquella rectoria, amb només 29 anys, el 2 de febrer de 1910.

El pare d'en Manel i d'en Gaspar, que tenia la fàbrica al carrer de Sant Sadurní, número 28, durant la guerra europea del 1914 al 1918, va fer una mica de fortuna, com tants fabricants catalans durant aquells anys, venent sobretot llana i badana a països europeus. Més tard, però, va haver de tancar la seva pelleria arran de l'estafa que li va fer un client francès a qui havia venut una gran comanda de llana que mai va arribar a cobrar. Aquesta va ser la causa que el 1916 tanqués la fàbrica i anés a viure, amb la seva esposa, a la rectoria de La Castanya amb el seu fill Manel.

El pare va fer una habitació per a ell i la seva dona (una habitació amb alcova) que li va costar 500 pessetes, i va arreglar el porxo, que el va pagar ell, no pas mossèn Manel, que li va costar tres mil pessetes.

Manel Bofill i Montmany va morir a la rectoria de La Castanya el 7 de març de 1918 (uns mesos abans que mossèn Manel) als 72 anys, i Teresa Bofill moriria el 13 d'abril de 1925 a Vic.

DE LES ENTREVISTES A UN NEBOT

El senyor Antoni Puigneró i Boada,⁶⁴ que va néixer a Vic l'1 de novembre de 1909, moriria a Granollers el 9 de desembre de 2009, amb 99 anys. Era nebot d'aquells rectors i cada primers de juliol, un cop acabat el curs escolar, anava a passar un parell de mesos a la rectoria de La Castanya amb l'oncle capellà, l'àvia i una tia.

Hi va passar sis estius, de 1916 –quan tenia 7 anys– a 1922. Ocasionalment alguna altra vegada hi anava, per Pasqua, quan mataven un porc, o per algun altre motiu especial.

Durant les dues entrevistes que li vàrem fer el 2004, quan tenia 95 anys,

Antoni (1879), Felissa (1878), Anna (1881-1910), Gaspar (1885) i Roser (1890-1931), tots ells nascuts a Vic (AMV).

64 Antoni Puigneró i Boada, que era mecànic, es va casar amb Maria Gilabert i Mill (Sant Vicenç de Torelló, 1915). Vivien a la Plaça del Peix, núm. 5, de Vic. Era fill d'Antoni Puigneró i Montmany i de Pilar Boada i Font.

La seva germana Manela (Vic, 1907), va ser monja Carmelita de la Caritat, que va estar-se a la Casa de Caritat de Vic, en l'època que mossèn Gaspar n'era el director. Una altra germana, fou Filla de la Caritat (Paüla). Altres germans van ser: Jacint Teresa Pilar, alguns d'ells apareixen en aquest relat.

ens va explicar moltes coses de La Castanya, sobre algunes dels costums i dels fets que va viure allà i de les persones que hi vivien quan ell era petit, i que cal dir que recordava perfectament, com vàrem poder comprovar al repassar la relació de les cases i de les persones que hi vivien en la relació feta pel rector Gaspar Puigneró l'any 1920, referida al compliment Pasqual, i que reproduïm en l'annex al final d'aquest treball.

El què ens va explicar eren els records d'un noi de set a dotze anys que per una temporada vivia en un lloc apartat, lluny de Vic, rodejat per un paisatge feréstec i una natura desbordant.

Així recordava moltes anècdotes i fets, alguns ja comentats més amunt i referits pel seu oncle Gaspar en la consuetada citada. De can Pou va dir que és on hi havia la font on anaven a buscar l'aigua, de la qual el del Solà, se'n cuidava que no es perdés la deu. I d'en Joan, de can Geperut, del que digué que era un home molt trempat i amable, que vivia tot sol; i que en aquella casa hi havia dues moreres, una de negra i una de vermella. Que al Solà tenien abelles, i que l'home era el més intel·lectual de La Castanya, perquè llegia el diari.

Va explicar també que després de baixar del tren a l'estació de Balenyà, pujaven a peu cap Seva i d'allà al Brull, i després, per la Morera cap Collformic on hi havia la casa ja enfonsada.

Baixant de Collformic, per anar a la rectoria, es passava per can Ribas, on hi havia una espècie de taberna on anaven els miners de les mines del Remei, el dia que cobraven.

Ens deia que al primer temps de ser a la rectoria, a les nits tenia molta por per l'udol del vent quan bufava el ponent. Que des de l'eixida, a vegades veia les barquetes a baix a mar, a l'alçada d'Arenys; això quan hi havia un dia clar. I que una vegada una truja va caure a una bassa del Boscàs, i els guillots van quedar a fora i se'ls van menjar.

Mentre se li escapaven els records d'infància ens va explicar que alguna vegada matava qualque merla o gaig, i que a vegades amb l'avi anava a un replà, cap El Boscàs, on hi havia un cirerer, a posar una tela per caçar ocells, i on hi van fer una barraca de faig, i que abans de la missa, anaven allà a caçar algun gaig que després es menjaven.

També ens va dir que a La Castanya no hi havia cap perdiu. En canvi, al pla de la Calma n'hi havien moltes, i mossèn Josep, el rector de La Móra,⁶⁵ on algunes vegades hi havia anat amb el seu oncle, tenia un corral ple de perdius. Aquell rector li deien "mossèn escopeta", perquè sempre anava amb l'escopeta. També va explicar que a can Pots —de fet el nom correcte de la casa és Campots— que era abandonada, hi van deixar uns conills que van criar molt i els veïns els anaven a caçar.

65 Es tracta de Josep Castells i Vinyes, natural de Sant Hipòlit de Voltregà. Va ser rector de la parròquia de La Móra de 1915 a 1923. Va morir a Vic el 1932, als 57 anys.

Explica que a la missa de sis del matí hi solien anar les dones. Després hi havia missa major, que era a les dotze. Els diumenges tothom solia anar a missa. Pel que explica, es veu que a dins de la rectoria antigament hi havia una masoveria, que era a la part del darrera.

Per la festa major de sant Cristòfol, o per la de sant Bartomeu, el de can Ribes portava aiguardent, i hi anava un músic que tocava el flabiol o l'acordió; es feia una mica de ball, però no hi havia jovent; després el músic, com a paga, anava a una casa a dinar, mentre els homes solien anar a can Ribes, on sovint es torraven, acabà dient.

Per les festes venien els capellans del Montseny, de La Costa i de La Móra, i la seva àvia els hi feia el dinar a la rectoria. Tots anaven a La Castanya a peu. El rector del Montseny, que era panxut, recorda, pujava amb un paraigua obert pel sol. Després de dinar fumaven una fària. El de La Costa del Montseny era un home jove, que era soci del Barça, i a vegades anava a Barcelona, vestit de paisà, a veure algun partit.

Alguna vegada havia acompanyat al "senyor oncle rector" a fer el recorregut pel salpàs. Deia que era molt cansat anar casa per casa, molt lluny; com a donatiu donaven al rector algun tros de cansalada, una llonganissa o uns ous.

Al Vilar tenien un gran ramat amb un pastor que pasturava al Puigdrau. Al Boscàs tenien uns bous per llaurar, en canvi al Vilar ho feien amb una burra.

L'aigua l'anaven a buscar a la font de la Verneda que sempre rajava, en canvi la de can Pou, a vegades, no rajava.

També va explicar que un estiu, quan ell hi era, hi va anar mossèn Gudiol acompanyat pel seu nebot, que era una eminència en art,⁶⁶ requerit per mossèn Gaspar, ja que aquest estava vinculat al Museu Episcopal, per veure unes pintures. Sembla ser, pel que ens va explicar, que es van emportar, cap al museu, unes pintures de l'església.

Sobre aquest fet, per tal de saber quines peces s'haurien ingressat al museu, o s'haurien emportat de l'església de La Castanya, no hem pogut trobar cap referència, ni en els ingressos al Museu Episcopal de Vic fets per mossèn Godayol, ni a l'Institut d'Art Hispànic, fundat per Josep Gudiol i Ricart, de la Fundació Amatller, de Barcelona.

El senyor Puigneró ens continuà explicant les seves impressions d'aquells anys passats a La Castanya. Deia que era una terra molt seca i molt magra, i on molt poques vegades passava algú; només alguna vegada alguna persona hi anava a veure el campanar. Allò era un desert, deia.

66 Es tractaria de Josep Gudiol i Ricart (Vic, 1904-Barcelona, 1985), historiador de l'art i arquitecte. Va fundar l'Institut Amatller d'Art Hispànic, amb seu a Barcelona. Era nebot de mossèn Josep Gudiol i Cunill.

Ara, al fil del que explicava aquell avi amb ulls de nen, hi afegiríem que si no s'hi posa remei, aquell indret tranquil del nostre Montseny, amb tantes cases ensorrades, on avui només hi viuen unes poques famílies, corre un seriós perill de desaparèixer. Caldria donar vida a aquella vall, refer algunes de les antigues masies, propiciar i facilitar que algunes persones s'hi poguessin instal·lar i guanyar-s'hi la vida, o si més no, que hi poguessin sobreviure dignament, preservant un territori, amb tot el que això significa per l'entorn natural, que a més és, i això no cal oblidar-ho, Parc Natural i Reserva de la Biosfera. Algú en deu ser responsable del seu present però també, i sobretot, del seu futur. Evidentment parlem de la vall de La Castanya, on tal vegada caldria fer-hi un estudi sociològic i antropològic actualitzat, com el que ja fa uns anys van fer un historiador i una antropòloga agafant com a treball de camp el municipi del Brull, i per extensió, la vall de La Castanya.⁶⁷ Però, també, cal deixar clar que dins el marc del Montseny hi ha altres indrets amb una situació semblant d'abandonament humà. Es pensa poc en la història humana d'aquest massís, dels seus homes i dones que durant segles han treballat per preservar el seu espai natural, conreant la terra, pasturant els seus ramats i treballant els seus boscos. En fi, aquest seria un altre tema.

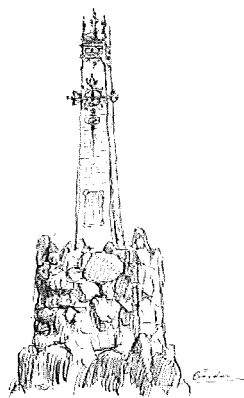
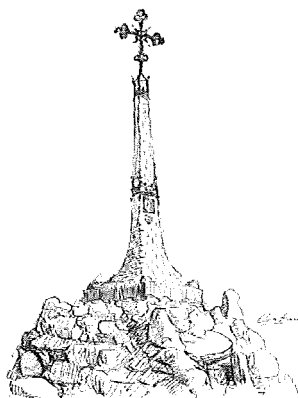
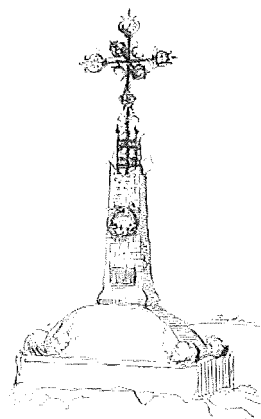
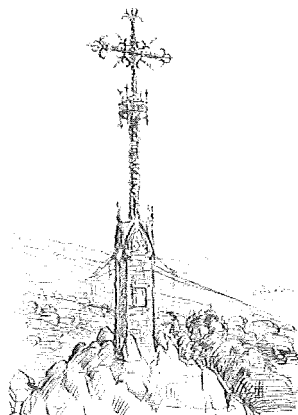
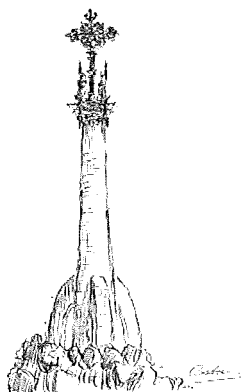
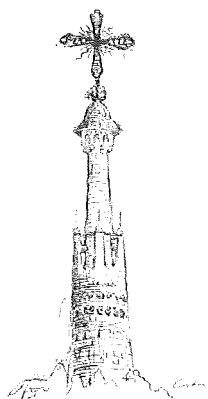
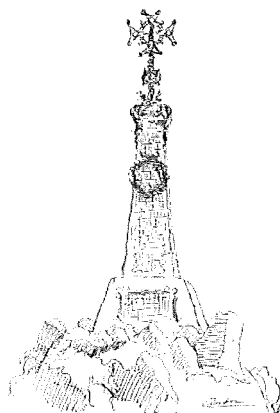
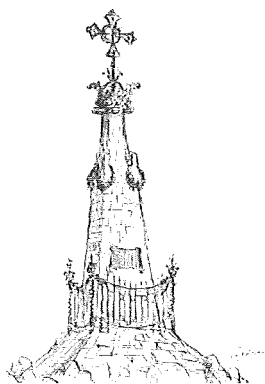
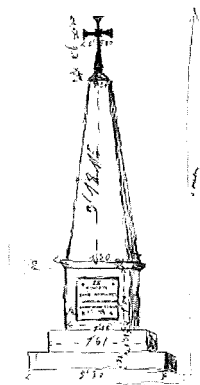
Per acabar, el senyor Antoni Puigneró ens va dir que el seu oncle Gaspar no va voler deixar res dels Puigneró allà, a La Castanya, ja que fins i tot va desenterrar el seu pare i la seva germana Anna i els va portar a enterrar al cementiri de Vic.

I això ens va fer venir a la memòria aquell cas que us hem explicat a l'inici d'aquest treball, l'anècdota del claretià Domingo Ramonet que quan va arribar a Collformic després haver predicat a l'església de La Castanya, es va aturar un moment per espolsar-se les espadenyes per no endur-se ni la pols d'aquell petit veïnat montsenyenc...

67 Breton, F. – Barruti, L., *La família i el parentiu*, Ed. Dopesa 1978. En aquest llibre també hi ha un estudi dels Sala del Brull.

ANNEX

1.- Dissenys que es van fer per erigir una creu a les víctimes de Collformic.
(ACOS).

2.- Noms de les cases de La Castanya i de llurs habitants, segons un llistat del compliment pasqual fet l'any 1920.⁶⁸

La Castanya

Nom casa	Nom pers.	Cognoms	Notes
Rectoria	Gaspar	Puigneró	prevere, ecònom
	Teresa	Bofill	vídua de Puigneró
Boscàs	Teresa	Puigneró i Boada	
	Segimon	Vila i Cañellas	marit
	Dolors	Vila i Codina	muller
	Joan		fill
	Ramon	Vila i Vila	marit
	Carme	Altarriba i Blancafort	muller
	Àngela		fill
	Modest		fill
	Frederic		fill
	Florentina		fill
	Joseph		fill
	Jaume		fill
	Enrich		fill
	Consol		
	Mercè		
	Concepció		
	Albert		
Vilar	Anton	Vilar i Vila	marit
	Antònia	Escat i Plans	muller
	Ramon		fill
	Dolors		fill
	Felipa		fill
	Lluís		fill
	Remei		difunta
	Joseph	Casasses	cabrer

68 (AXCV).

Nom casa	Nom pers.	Cognoms	Notes
Adrobau	Pere	Expòsit	mosso
	Joan	Masnou i Iglesies	pastor
	Jaume	Clos i Deumal	marit
	Maria	Vila i Tarrés	muller
	Francisco	Xicoy i Vila	
Molí	Pere		fill
	Pepa	Pujol	minyona
	Segimon	Ninou i Puig	marit
	Maria	Illa i Esmerats	muller
	Joan		fill
Mirones	Joseph		fill
	Andreu	Vila i Vila	marit
	Concepció	Clapés i Serra	muller
	Mercè		fill
	Jaume		fill
Jovany	Fermí		
	Anton	Vila i Brunet	marit
	Maria	Llavina i Colomer	muller
	Dolors		fill
	Joan		fill
	Joseph		fill
	Pere		fill
	Baltasar		fill
Camprodon	Montserrat		fill
	Pere	Masnou i Volart	marit
	Rita	Vila i Roca	muller
	Maria		fill
	Joan		fill
Cafè	Pepet		fill
	Anton	Casasses i Soler	marit
	Esperança	Serrà i Vila	muller
	Àngel		fill
	Joseph		fill
	Maria		fill

Nom casa	Nom pers.	Cognoms	Notes
Sant Andreu	Joan	Ramírez	solter
Collformic	Francisca	Esmerats	vídua
	Joseph		fill
	Jaume	Serra i Esmerats	marit
	Joaquima	Llavina i Colomer	muller
	Maria		fill
	Dolors		fill
	Joana		fill
	Francisco		fill
Burguès	Manel	Casasses i Soler	marit
	Maria	Tresserres i Soler	muller
	Jaume		fill
	Isidro		fill
	Alexandre		fill
	Àngel		fill
Cortada	Salvador	Brunet i Codina	marit
	Florència	Altarriba i Blancafort	muller
	Joseph		fill
	Martí		fill
	Enriqueta		fill
	Jaume		fill
	Teresa		fill
	Joseph	Gonfaus	mestre
Font	Joseph	Manuel i Lluís	marit
	Carme	Moré i Abril	muller
Ribes	Joseph	Barjoan i Serrà	marit
	Rosa	Puigdomènech i Febrer	muller
	Manel		fill
	Concepció		fill
Pou	Joseph	Sanglas i Massaguer	marit
	Carme	Cortada i Cervera	muller
	Joan		fill

Nom casa	Nom pers.	Cognoms	Notes
Geperut	Joan Planas		solter
Solà	Ramon	Blanch i Masramon	vidu
	Joan		fill
	Elvira		fill
	Emili	Blanch i Barjoan	marit
	Concepció	Puigseslloses i Fàbregas	muller
	Maria		fill
	Ramon		fill
Isern	Jaume	Clapés	marit
	Felipa	Serra	muller
	Esteve		marit
	Francisca	Masnou	muller
	Jaume		fill
	Núria		fill
	Joaquim	Vilar	mosso
Besa	Jaume	More	mosso
	Carme	Mossull	muller
	Francisco	More	fill
	Isabel		fill
Colldebosch	Jaume	Pujol	marit
	Carme	Vilajoana	muller
	Ricardo		fill
	Càndida		fill
	Salvador	Pujol	marit
	Filomena		muller
	Palmira		fill
Ginesta	Martí	Serrat	fill

BIBLIOGRAFIA

ADILLON I BAUCCELLS, Miquel, *El último soldado del POUM. Autobiografia*, Vic: Edició de l'autor 2001.

BRETON, Françoise – BARRUTI, Lorea, *La família i el parentiu*, Ed. Dopesa 1978.

CANALS SURÍS, M., MASVIDAL I VALLE, C., MENANCHO I SOLÀ-MORALES, A., «Taula rodona: Les guerres carlines al Montseny» (*Monografies del*

Montseny 4) 1989.

CODINA, Segimon. *La creu de Collformich*. Exemplar manuscrit, que porta la data del 26 de novembre de 1912 (AMV).

GUDIOL I CUNILL, Josep. *Relació històrica dels successos ocorreguts desde'l dia 8 al 11 de janer de 1874, ab motiu de l'entrada dels carlins a Vich*, Vic 1913.

JUNCOSA I GINESTA, Isabel, «La Consueta de Sant Cristòfol de La Castanya, un exemple de documentació eclesiàstica del segle XIX», *Miscel·lània litúrgica catalana*, vol. VIII, 1997.

MADOZ IBÁÑEZ, Pascual, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*, Madrid 1845, reeditat Barcelona: Curial edicions 1985

ORDEIG I MATA, Ramon, *Les dotalies de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*, vol. II, segona part, Vic 1997.

PLADEVALL I FONT, Antoni, *El Brull. Un terme entre la Plana de Vic i el Montseny*, Diputació de Barcelona 1988.

PRAT, Joan, «Folis manuscrits, sense data, sobre els successos de Collforfic» (AMV).

TOLEDANO I GONZÁLES, Ferran, *Carlins i Catalanisme. La defensa dels furs catalans i de la religió a la darrera carlinada, 1868-1875*, Sant Vicenç de Castellet: Farell editors 2002.

La Gazeta de Vich

Gazeta Montanyesa

Consueta de la Parròquia de La Castanya, any 1918.

Consueta de la Parròquia de La Castanya, anys 1950.

Entrevistes

Antoni Puigneró i Boada, fetes els anys 2004 i 2007.

Antoni Puigneró i Gilabert, feta l'1 de desembre de 2004.

Marina i Manela Bertran i Puigneró, diverses fetes al llarg de l'any 2007 i 2008.

Imatges

Arxiu Comarcal d'Osona (ACOS).

Arxiu de l'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya (IEFC).

Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV).

Arxiu Xavier Cateura i Valls (AXCV).